

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به‌ناوی خودای به‌خشنده و میهره‌بان

تېپىنى: تەنھا ۋە لامى سى پىرسىيار بدەنە ۋە.

پ۱/ باسى تيۆرى پەنجەرەي شكاو بكة و رۆلى له تاواندا رونبكه ره ۋه؟

پ۲/ مە بەستمان چىيە له تاوانى يەخەسى (۵) تايبەتمەندى، جۆره كانى بنووسە؟

پ۳/ ماكس قىبەر رەفتارى كۆمەلایەتى ئەقلانى بۆ سى جۆرى لاۋەكى دابەش دەكات ؟

پ۴/ تيۆره كەي ئەلبەرت كۆھين بەناوى كورى تاوانبار بخەروو ؟

زانكوۆى سه لاحة دين - هه وليبر
Salahaddin University-Erbil

تاوانناسى

م.ى توانا عثمان محمداىن
قوناغى سىيهم - كومه ناسى

twanaosman357@Gmail.com

Mobile :07504859088

Criminology

تیۆره دەرونییه کان Psychological Criminal Theory :

- تیۆره دەرونییه کان پېیانوایه تاوان به هۆی دەرون و ناخی تاکه وه پوو دەدات .
- ههريهك لهو تیۆرانه هۆکاری تاوان بۆ هۆکاریکی دەرونی دهگه رېنېتته وه.
- له ناو زانستی دەرونزانی چەندین تیۆر هەن تاییهتن به شیکردنه وهی تاوان، لێره دا به کورتی چەند تیۆریك دهخهینه پوو:

گۆستاف یۆنگ :

که سایه تی لای یۆنگ له چند به شیکی جیاواز پیکدی، که هر یه که یان سیستمی جیاواز به خوئی هه یه و کاریگه ری له سه ری که تر داده نیی.

زالبونی یه کیك له به شه کانی که سایه تی ئەگه ری هه یه بییته هوئی تاوان و ره فتاری لاده رانه.

به شه کانی که سایه تیش بریتین له مانه ی خواره وه:

1. من Ego:

ئەقلىكى ھۆشيارە، ئەركى برىتییە لە (درککردن، بىرکردنەو، ھەست، دروستکردن و پاراستنى يادەوهرى...) بەرپرسە لە ئاگایى و ھۆشيارى تاك.

بەشى (من)، ھەست بە تاك دەدات وەك (بەردەوامى، يەكگرتووى، ناسنامە، پروانينى تاك بۆخۆى و جىهان).

كاتىك ئەم بەشە لاواز دەبىت؛ تاك كەمتر ئاگای لەخۆیەتى و لەژىر ھەژمونى ئەزمون و وىژدان و بىرکردنەوھىدا دەبىت، واتا خۆشى نازانىت ھەست بە چى دەكات.

ئەم بەشە كەمتر لە دووجۆرەكەى نەست كاریگەرى لەسەر پەفتار و ئاكارى تاك ھەيە.

یۆنگ وەك فرۆید ھاوړایە لەسەر ئەوھى نەست كاریگەرىەكى زۆرى لەسەر تاك ھەيە بەلام ھەرىەكەیان پىيانوايە سروشتى نەست جىايە.

2- نەستى كەسى persona unconscioous :

- يۈنگ پيوايه مرؤف دوو جوره نەستى ھەيە، كە بریتين لە نەستى كەسى و نەستى كۆمەلى.
- نەستى كەسى كاریگەرى كە مترە لە سەر تاك بە بەراورد بە نەستى كۆمەلى.
- نەست شوینی خەزنگردنی ھەستە كانمانە و اتا رۆژانە و لەگەل روداوە كان ھەست بەچی دەكەین.
- بۆ نمونە: كاتيك لە كەشیکى ئارام و لە كاتی دلخوشیدا گوئ لە گۆرانیهك دەگریت و پیت خۆشە ئەمە ھەستە كە بریتیه لەوہی لەم چركە یەدا ھەستت چۆنە.
- پاش چەند سالیك گوئ لە ھەمان گۆرانى دەگریت ھەست بە خۆشى و ئارامى دەكەیتەوہ ئەمە نەستە چونكە ھەستە كۆنەكەت بېردەخاتەوہ، نەست و اتا ئەو ھەستە خەزن كراوانە یە كە پېشتەر ھەمان بووہ.

- مەرج نىيە ھەموو ھەستەكان سەيف بىرېن، لەوانەيە بىرېكى زۆريان لەبىر بىرېن، واتا مەرج نىيە ئەگەر تەنھا جارىك خواردىك بخۆيت و ھەزت لىبىت، ئىتر بۆ ھەتا ھەتايە لە نەستدا ھەزت لە و خواردەنە بىت.
- ئەگەر لەم پوانگەيەو سەيرى كەسايەتى بىكەين، ھەندىكجار مرۆف تاوان دەكات لەبەرئەوھى لە نەستىدا توندوتىژى و رقى ھەلگرتووھ و كۆمەلېك رقى چەپىنراوى ھەيە، بۆيە ھەندىكجار كۆنترۆلى خۆى لەدەست دەدات و تاوان و لادان ئەنجام دەدات.
- ھەندىك مرۆف ناتوانىت لە ھەلە و خراپەى بەرامبەرى خۆشبىت، چونكە لە نەستىدا رقى چەكەرەى كر دووھ، بۆيە ئەم رقى ھەندىكجار دەبىتە ھۆى تاوان و لادان.

3- گریکان complex :

- گریکان بریتین له هه لچون، یاده وهری، درک کردن، حهزه بهدی نه هاتوه کان، ئەمانه به شیکن له که سایه تی.
- مروّف هه یه گریی هه بونی دهسه لاتی هه یه، مروّف هه یه گریی ئەوهی هه یه که ده بییت هه همیشه روخساری جوان بییت، به روخساری خوئی رازی نییه، مروّف هه یه گریی دهوله مهندی هه یه.... هتد.
- ئەگەر خووشی نهی بییت، دهیه وییت له گه لّ که سیك هاوسه رگیری بکات هه بییت و گریکهی بۆ بکاته وه.
- چونکه ئەمانه حه زیان کردوو هه یان بییت، کاتیك ئەو ههسته ناکهن که هه یانه، ئەم حه زانه له نهست ده چه سپییت و ده بنه گری و کاریگه ری له سه ر که سایه تی تاک داده نییت.
- ئەم گرییانه وامان لیده کهن چۆن جیهانی دهره کی ببینین، بۆیه یۆنگ ده لییت تاک خاوه نی گریکان نییه به لکو گریکان خاوه نی تاکه کهن.

- ئەگەر تاوان لەم روانگەووە شیبکەینەو، دەبینین کاتێک تاك رقی لە دلە و ناتوانیت خالی بکاتەو؛ ئەو رقی لە نەستی دەچەسپیت و دەبیتە گری، کاتێک ئازاری کەسیک دەدات ئەم گریبە دەبیتە و هەست بە ئارامی دەکات.
- واتا مرۆف ناتوانیت هەست زال بکات بەسەر نەست و گریکانی بە ئاسانی بکاتەو، تاك خۆی هەست بە کاریگەری گری ناکات، بەلام ئەوانەى نزیکى ئەو تاکەن، هەست بەم کاریگەریبە دەکەن.
- گریکان هەمیشە خراپ نین، هەندیک گری هەیه و هەیه بۆ باشتربون پال بە تاکەکانەو دەنیت، بەلام هەندیک گری هەن و لەتاک دەکەن بپیتە تاوانکار و دەمارگیر.
- یۆنگ گوتی زۆربەى گریکان، لە قۆناغى مندالی و پیگەیشن دروستدەبن.
- گریکان حەز و هەستە بەدى نەهاتوووەکانن، یادەوهریبە لەبیر نەکراووەکانن، گری هەیه تەواوی کەسایەتی تاك کۆنترۆل دەکات و تاك تەواوی بونی خۆی دەخاتە خزمەتی تیرکردنی ئەو گریبە.

4- نەستى گىشتى Collective unconscious:

- ئەم چەمكە يۆنگ داھېئنا، ئەم نەستە لە نەستى تاك قولترە و زياتر كاريگەرى لەسەر تاك ھەيە.
- يۆنگ پېيوايە، وەك چۆن تاك ھەموو ئەزمونە كەسىبەكانى خۆى سەيف دەكات، لە نەست جىگاي دەكاتەو، بەھەمان شىووش مرۇقاھتەتى ئەزمونەكانى خۆى سەيف دەكات و لەمىكشى ھەموو مرۇقىكدا دەيھىلېتەو.
- نەو دەوای نەو، بەھۆى سىفەتى بۆماوھىي، ئەم نەستەى بۆ دەگوزرېتەو.
- نەستى بەكۆمەل، ھەموو رپودا و ئەزمونەكانى باوباپىرانمانى تېدايە، دووبارە دەبنەو بەبى گۆرانكارى.

- كەواتە نەستى بە كۆمەل، لە ئەزمونى مندالى تاك و ئەزمونى سەرجه مى مروقايتى دروست دەييت.
- ئەم ئەزمونانە، تاك راستەوخو لە ميانەى ژيانى خوۋى وەرى ناگرييت، بەلكو بوۋى دەميينيتەوہ بوۋى نمونە ترسان لە (ئاگر، مار، تاريكى و تارمايى، ...).
- ئەمانە لە نەستى مروق ھەن و لەخانەكانى ميشكى چەسپاوہ، كە لە دايك دەييت ئەم نەستەى لە بوۋماوہيپەوہ بوۋى گوازاوہتەوہ.
- بوۋى يۋنگ دەلييت جوۋى ئەو جىھانەى تاك تييدا لە دايك دەييت پيشەكى بوۋى ماوہتەوہ.
- واتا يادەوہ ريبەكانى مروقايتى لەناو ناچن و دەمييننەوہ، بوۋى مروقەكان ترسيان لە (جەنگ، خوا، برسپەتى، ئازەلى درندە، ...) ھەيە و پريەتى لە ئەزمونى كەسە پيشينەكان.

- بۆيە ھاوشىيۈەيى لە ھەست و نەستى تاكەكان ھەيە، يان ھەندىك روداو ھەست دەكەيت جاريكى تر بەسەرت ھاتووہ، يان ئەم روداوہت لە خەونت ديوہ.
- بۆيە كاتىك مروڤ تاوان دەكات، لەوانەيە بەھۆى نەستى بەكۆمەل بىت، وەك مروڤە سەرەتايىيەكان تواناي كۆنترۆلنى خۆى نەبىت، دژى ئەو كەسانەبىت كە مەترسى بۇ ژيانى دروست دەكەن.

5- كەسايەتى دەمامكىدار : ئەم بابەتە پېۋىستى بە پېداچوونەوۋەيە و باشتىر و بابەتتىر دابرىژىتتەو، ان شاء الله.

- درۆى ھەموانە لەگەل ھەموان، ماسكىكە ھەموو مرۆقەكان دەيبەستن، ھەموان دەيانەويىت خۇيان باش و گونجاو لەگەل پېۋەرەكانى كۆمەلگە دەربخەن.
- درۆيەكە، كۆمەلگە فىرى تاكەكانى دەكات، پىي دەلېت دەبېت تۆ درۆ لەگەل ئىمە و خۆشت بکەيت، دەمامكىكە تاك دەيبەستى تاكو بەشيۋەيەكىتر دەربىخات، نەك كەسايەتى خۆى بەراستى دەربىخات.
- كەسايەتى دەمامك پېۋستە، چونكە ئىمە رۆلى جيا دەبينىن، تاكو ژيانىكى ئارامان ھەبېت، دەبېت خۆمان بگونجىنن، ھەلسەنگاندنى باش وەربگرين، لەگەل جۆرە جياوازەكانى مرۆق بتوانين بژين، بەتايبەتى ئەوانەى ناچارين لەگەليان بژين، بۆيە تاك لەيەك كاتدا ئەوان و خۆشى دەخەلەتېنىك.

- مروّف به ماسكانه وه دهيه ويّت كاريگهري له سهر ئه وانيتر دابنيّت، سروشت و واقعي خوّي دهشاريّه وه.
- هه تا تاك ماسكي زياتر به ستيّت زياتر له خوّي بيگانه دهبيّت، زياتر ئازادي و سه ربه خويي خوّي له دهست ده دات.
- ئه م بابه ته له شويني سوپه ر ئيگۆي فرۆيده.
- زياني ئه م كه سايه تيه ده مامكداره ئه وه يه، تاك ده زانيّت ئه م ده مامكه كه سايه تي راسته قينه ي خوّي نيه و ناچاره به م نواندنه، نازانيّت به راستي كام رۆل ئه ركي خوويه تي و دهبيّت به رده وام بيّت له سهر ي و اتا خوّي ون ده كات.

- فشار لەسەر تاك دروست دەكات و هەمیشە تاك سەرقالی گۆرینی ماسكە، هەندیک دەمامك پرۆقە و کات و توانا دەویت و وزە تاك دەبات، تاك ئەوەندە سەرقالی دەمامك دانانە ئەوەندە سەرقالی گەشە خۆی نییە.
- دژییکی لەنیوان رۆلەکان هەیه و ئەمەش تاك توشی شەرمەزاری دەرکی و ناوەکی دەكات.
- تاك بۆ ئامانجی جیا دەمامکی جیا دەبەستیت، بۆیە ناتوانین متمانە بە مرۆقەکان بکەین، خەلەتانندی خود و ئەوانیترە، هەردەمامیک کەسیک یان کۆمەلێک دەخەلەتینیت.
- هەموو مرۆقەکان تاوانکارن، بەلام ئەم دەمامکە ناھیلێت تاوان بکەن؛ رِق و دیوہ درندەییەکە مرۆق دەمامك دایپۆشیوہ، بەلام هەندیک کەس لەوانەیه دەمامکەکە فری بدات و بەھۆیەوہ توشی تاوان دەبیت.

به هیوای سه رکه وتن

